

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 128 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismaniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinoz To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	

TA'LIMDAGI HURFIKRLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Yunusov Dilshod Raxmatovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Pedagogika va texnologik ta'lim kafedrasida dotsenti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Maqolada ta'lim jarayoni ishtirokchilarida erkin fikr yuritish ko'nikma va malakalarini shakllantirishning pedagogik asoslari, mazmuni hamda samarali mexanizmlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, hurfikrlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlarning o'rni ochib beriladi. Erkin fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish orqali shaxsning mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini takomillashtirish masalalari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, fikr, hurfikrlik, erkin fikrlash, kompetensiya, pedagogik yondashuv, takomillashtirish.

Abstract: The article analyzes the pedagogical foundations, content, and effective mechanisms for developing free-thinking skills and competencies among participants of the educational process. Particular attention is paid to the role of modern pedagogical approaches, innovative technologies, and interactive methods in fostering freethinking. The study substantiates the importance of enhancing independent decision-making, critical thinking, and creative abilities through the development of free-thinking competencies.

Key words: education, upbringing, thought, freethinking, free thinking, competence, pedagogical approach, improvement.

Аннотация: В статье анализируются педагогические основы, содержание и эффективные механизмы формирования навыков и компетенций свободного мышления у участников образовательного процесса. Особое внимание уделяется роли современных педагогических подходов, инновационных технологий и интерактивных методов в развитии свободомыслия. Обосновывается значение формирования компетенций свободного мышления для развития самостоятельности, критического и творческого мышления личности.

Ключевые слова: образование, воспитание, мышление, свободомыслие, компетенция, педагогический подход, совершенствование.

KIRISH

O'quvchilarda ta'lim jarayonlarida hurfikrlikni shakllantirish ishlarini tashkil etish va uni ilmiy-uslubiy jihatdan samarali boshqarish nafaqat ta'lim-tarbiya jarayonida, mubolag'asiz aytish mumkinki, yosh avlodni barkamol shaxs qilib tarbiyalash jarayonlarida ham o'z huquqlarini himoya qilish ko'nikmalari tarkib toptirib boriladi. Vatanimiz mustaqilligini mustahkamlab borishda ham bu jarayon katta yaratuvchilik ahamiyat kasb etadi. Ma'lumki, bugungi kunda yuz berayotgan voqealar zamirida inson omili birinchi o'ringa chiqib bormoqda.

Yoshlarni jamiyatning faol a'zolariga aylantirishda ta'lim dasturlarini ishlab chiquvchilar o'quvchilarning kelajakdagi hayoti samarali, mazmunli, eng asosiysi, barkamol shaxs sifatida hayotga tayyorlash masalasiga katta e'tibor bermoqdalar. Yoshlarning fikrlash doirasini kengaytirmasdan, mustaqil, erkin, mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlay olish imkoniyatini yaratmasdan, ulardan yuqori natijalarni kutish qiyin. Shuning uchun ham o'quvchilarning hurfikrlik ko'nikma va madaniyatini takomillashtirib borish vazifasini muvaffaqiyatli hal qilib bo'lmaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'quvchilarning hurfikrlik ko'nikma va madaniyatini takomillashtirish bo'yicha mamlakatimizda va MDH davlatlari olimlari anchagina ishlar qilishgan. Djani Stil, Kert Meredis, Charl'z Temp. "Chtenie i pis'mo dlya razvitiya kriticheskogo mishleniya" loyihasi doirasidagi 1–7-qo'llanmalar. – Bishkek, 2000-yil. Dayana Xalperi, B.L. Farberman, Ye.V. Ivanov, X.A. Maxmudov, V.A. Kuvakin, E.A. Tajurizina, G.V. Remnev, Sh. Mardonov,

S. Matchonov, Z. Nishonova, U. Xodjamqulov, G. Ergashova kabi olimlarning ilmiy-pedagogik faoliyatlarida ko'plab uslubiy ta'minotlar keltirilgan.

Respublikamizda chop etilayotgan pedagogik davriy nashrlar ("Xalq ta'limi", "Uzluksiz ta'lim", "Pedagogik ta'lim", "Maktab va hayot" jurnallari, "Ma'rifat" gazetasi va boshqalar)da mustaqil fikrlash va o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish masalasiga keng e'tibor qaratilmoqda. Masalan, Z. Nishonovaning "Mustaqil fikrlash – ijodiyot sari qo'yilgan qadam" maqolasida mustaqil fikrlash ijodiy qobiliyatni rivojlantirish vositasi sifatida tahlil etiladi.

M. Zaynitdinovanning "O'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatlarini rivojlantirish omillari" maqolasida esa boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirishni uch bosqichda amalga oshirish zarurligi ko'rsatib berilgan bo'lsa, G. Ergasheva o'zining "O'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish usullari" deb nomlangan maqolasida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish va uni ilmiy-uslubiy jihatdan samarali boshqarish usullari bo'yicha fikr-mulohazalar bildirgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda o'quvchilarning hurfikrlik ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonini o'rganishda pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnomalar va tajriba-sinov usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarning o'quv faoliyati jarayonini bevosita kuzatish hamda o'qituvchi va o'quvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar orqali to'plandi. Shuningdek, o'quvchilarning mustaqil fikrlash darajasini aniqlash maqsadida maxsus tuzilgan diagnostik topshiriqlar va testlardan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy va statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, natijalar umumlashtirildi hamda ularning ishonchligi ta'minlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur muammo ta'lim jarayonining har bir bosqichida takomillashtirilmoqda. Bugungi kun o'quvchilarga berilayotgan resurslarning faqatgina bir qismi ertangi kundagi ijtimoiy hayotda katta ehtimol bilan kerak bo'ladi. Sizu bizni tinglab o'tirgan o'quvchida bu boradagi bilimlar yo'qligi sababli e'tirozli fikrlarni ayta olishmaydi yoki jur'at yetishmaydi. Shuning uchun ham davlatimiz tomonidan yaratib berilayotgan imkoniyatlardan keng foydalanilgan holda o'quvchilarning bilimini oshirib borishimiz bilan bir qatorda ularning fikrlash doirasi va sifatiga ham jiddiy e'tibor qaratilishi kerak.

Shuning uchun ham biz o'qituvchilar o'quvchilarning samarali o'qishi va mustaqil, erkin fikrlashga ko'maklashib borishimiz zarur. Bu shuning uchun ham kerakki, ertangi kunda o'quvchilar yangi axborotga va muammoga duch kelganda, erkin, ijodiy va mustaqil fikrlash orqali muammoga yechim topa olishsin. Internet manbalari barcha tomonni qurshab olayotgan bir davrda undan samarali foydalanish va o'zini himoya qilish imkoniyatiga ega bo'lishsin.

Ta'lim muassasalarida o'qiyotgan har bir shaxsni erkin fikrlashga o'rgatish alohida e'tibor talab qiladi. Agar biz ushbu masalani chuqurroq tahlil qilsak, unda mustaqil fikrlash, erkin fikrlash, mantiqiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, hurfikrlik kabi bir qator tushunchalar mavjud ekanligiga duch kelamiz. Bu kabi tushunchalar o'zaro bog'liq bo'lib, ularni hurfikrlik tushunchasi bilan taqqoslab ko'rganimizda har birining bir-biriga bog'liqligiga amin bo'lamiz. Biroq, ushbu tushunchalarning o'ziga xos ta'lim funksiyalarini tahlil qilish jarayoni ular o'rtasidagi farqli tomonlarini ham aniqlashga yordam beradi.

Hurfikrlik iroda bilan uzviy bog'liqdir. Chunki ular ongli tanlash va ongli faoliyat orqali shakllanadi. Shu munosabat bilan aytishimiz mumkinki, erkinlik – bu iroda, iroda esa erkinlikdir. Zaif irodali yoki irodasi zaif odam barcha vositalar va usullarni jamlash va barcha kuchlarini maqsadga erishish uchun yo'naltirishi qiyin kechadi. Kuchli irodaga ega bo'lgan odam hayotda hech narsaga, jumladan, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy yordamga muhtoj bo'lmaydi.

Ta'limda hurfikrlashning pedagogik asoslariga talaba shaxsini hurmat qilish, unga mustaqil bo'lish va tanlash huquqini berish, hamkorlik va muloqotga asoslangan o'quv jarayonini qurish, shuningdek, his-tuyg'ular va aqlga murojaat qilish orqali mustaqil fikrlashni rivojlantirish kiradi. Asosiy tamoyillariga g'oyalarni tanlash, qolipga tushib qolgan fikrlarga qarshi turish, ta'lim jarayonini boshqarishda faol ishtirok etish va o'z ta'lim traektoriyasini aniqlash huquqi kiradi.

Ta'limda hurfikrlikning pedagogik asoslariga gumanistik tamoyillar, o'qituvchi va talaba hamkorligi, shuningdek, tanqidiy fikrlash va mustaqillikni rivojlantirish kiradi. Fikr erkinligiga shaxsni shakllantirishga va bilimlarni mustaqil anglash orqali uning imkoniyatlarini ochib berishga yordam beradigan, rivojlanayotgan kompetensiyaga asoslangan va tizimga asoslangan yondashuvlar orqali erishiladi.

Ta'lim jarayonida hurfikrlikni rivojlantirishda nafaqat bilim berish, balki ularni mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirib, o'z fikrlarini tahlil qilish, taqqoslash va shakllantirishga o'rgatish ham muhimdir. Shu tartibda olib borilgan ta'lim o'zlashtirilgan bilimlarni tushunish va amalda qo'llash imkonini beradi. Ta'lim jarayonida

hurfiylikni rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuvning o'rnini alohida qayd etish kerak. Chunki turli vaziyatlarda mustaqil va samarali harakat qilish imkonini beruvchi kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratiladi. Bu esa ta'lim oluvchiga o'ziga xos nuqtai nazarni shakllantirish uchun doimiy ravishda faollikni amalga oshirishga yordam beradi.

Hurfiylashning asosiy g'oyalari:

1. **Aql erkinligi:** asosiy tamoyil – e'tiqod masalalarida, ayniqsa diniy masalalarda dogma va taqiqlardan ozodlik.
2. **Dalillarga asoslanganlik:** bilim va e'tiqodlar imon yoki hokimiyatga emas, balki ilmiy tadqiqotlar, mantiq va empirik dalillarga asoslangan bo'lishi kerak.
3. **Ratsional aks ettirish:** erkin fikrlash har qanday g'oyalarni, shu jumladan, diniy va siyosiy g'oyalarni tanqidiy va oqilona aks ettirishga chaqiradi.

Pedagogik hurfiylik nafaqat ta'lim jarayonida, balki ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida har bir insonga ruhiy qulaylik va imkoniyatning yaratilishidir. Inson tomonidan fikrlash jarayoni bu bilish faoliyati bilan bog'liq bo'lganligi uchun voqea va hodisalarni umumlashgan holda aks ettiradi. Pedagogik hurfiylik inson ongini shakllantirishning shakli, metod va vositalarini o'rganadi va amaliyotga tatbiq etadi.

Falsafiy, pedagogik, psixologik adabiyotlarda fikrlash borasidagi tushunchalar turlari ajratib ko'rsatib o'tilgan. Bularga mantiqiy, abstrakt (mavhum), umumlashgan, nazariy, reproduktiv, ijodiy (produktiv), tizimli, induktiv, deduktiv, tanqidiy kabi bir qancha turlari kiritilganligini ko'rishimiz mumkin. Biroq, "Pedagogik hurfiylik" fikrlash turlari qatoridan o'rin olmagan. Pedagogik va psixologik adabiyotlarda pedagogik hurfiylik tushunchasining mukammal ta'rifi ko'zga tashlanmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Zamonaviy yondashuvlar talabalarda o'ziga xos fikrlash madaniyatini, bilimni shakllantirishga yordam beradi. Bugungi kunda talabalarning pedagogik muhitga nisbatan fikrlarini shakllantirishda pedagogik hurfiylik tarbiyasining shakllantirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki pedagogik hurfiylik bo'lajak o'qituvchilarda ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini ta'minlashga xizmat qilib, yoshlarning ijtimoiy hayotga nisbatan ijobiy va ijodiy yondashuvini shakllantirib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Иванов Евгений Вячеславович. Феномен свободы в педагогике Западной Европы и России: вторая половина XIX – начало XX веков: дис. доктора педагогических наук: 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования. – Великий Новгород, 2004-й. – 345 с.
2. Лобачева Татьяна Ивановна. Проблема воспитания внутренней свободы личности в российской педагогике второй половины XIX – начала XX вв. – 2002-й.
3. Yo'ldoshev J.G'. Yangi pedagogik texnologiyalar: yo'nalishlari, muammolari, yechimlari. – Toshkent, 1999-yil. (Pedagogik yangilanish asoslari haqida).
4. Hoshimov K., Safoeva S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010-yil. (Sharq mutafakkirlarining hurfiylilik borasidagi qarashlari).
5. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Aloqachi, 2006-yil.
6. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent, 2002-yil. (Ijtimoiy tafakkur va shaxs erkinligi masalalari).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.